

Loppuraportti

26.2.2010 Simo Rundgren, projektijohtaja

EUROOPAN LIITON
Euroopan regionaalit
kehityskeskus

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

Sisältö

1. Esipuhe	3
2. Hankkeen tausta	4
2.1. Kaivosyhtiö kiinnostuu Kolari-Pajala –alueesta.....	4
2.2. Kuntien tarttuminen tilanteeseen.....	4
3. Hankkeen käynnistyminen	5
3.1. Henkilöstön rekrytointi.....	6
3.2. Toiminnan käynnistyminen.....	7
4. Hankkeen hallinnointi	7
5. Hankkeen tehtävien toteuttaminen.....	8
6. Toimenpide-ehdotukset kunnille.....	10
6.1. Määrätietoinen toiminta kaikilla tasoilla kaivoshankkeiden toteutumiseksi.....	10
6.2. Palveluhenkinen ja aktiivinen kuntastrategia.....	10
6.3. Laaditaan informaatiopaketti Pajala-Kolari kaivoshankkeesta,	11
7. Havainnot	13

EUROOPAN LIITON
EUROOPAN UNIONIN
EUROOPAN REGIONAALIN
UUSKÄYTTÖRAHOITUS

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

1. Esipuhe

Meänmaa-projektin I-vaiheen tehtävänä oli tehdä perusanalyysi tilanteesta ja tuottaa toimenpide-ehdotuksia Meänmaa-projektin toista vaihetta varten.

Ensiksikin tämä loppuraportti kuvailee toimintaympäristön ja sen esiin nostamat haasteet. Raportista käy ilmi asioita, joissa olemme onnistuneet ja se kertoo myös asioista, joissa meillä on parannettavaa. Ennen muuta käy ilmi se, että yhteistyön rakentaminen on pitkäjänteinen prosessi. Sekä onnistumiset että ongelmat edistävät tätä prosessia silloin, kun tahtoa sen jatkamiseen on. Projektin tuottamat selvitykset ovat olennainen osa perusanalyysin tekemistä.

Toiseksi raportti sisältää luettelon toimenpide-ehdotuksista, joita kunnat yhdessä tai erikseen voivat jatkossa toteuttaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Käsitykseni mukaan paras tapa toteuttaa jatkoa olisi ollut yhteinen projekti, mutta koska siihen ei päästy, jatkuu Meänmaa-projekti omalla tavallaan tästä eteenpäin kummankin kunnan itsenäisesti toteuttamina hankkeina.

Siltä varalta, että lukija ei jaksaa lukea raporttia loppuun asti, kirjaan kiitokset hankkeen kaikille rahoittajille heti tähän alkuun.

Samoin kiitän projektityöntekijöitä, ohjausryhmää, Meänmaan hallitusta sekä kaikkia muita yhteistyötahoja, tulkkeja ja kääntäjiä unohtamatta mielenkiintoisesta, uusia uria avaavasta ja opettavaisesta yhteistyöjaksosta.

Kiitos myös jokaiselle yli tuhannelle ihmiselle ja median edustajille, jotka monin tavoin antoivat panoksensa projektin aikana osallistumalla järjestämiimme tilaisuuksiin.

Eriyiskiitos Norrbottenin läänin maaherra Per-Ola Erikssonille ja Lapin maakuntajohtaja Esko Lotvoselle. Heidän tukensa on ollut tärkeä ja sitä tarvitaan jatkossakin, jotta Meänmaa menestyisi!

Olemme vasta nähneet, kuinka kaikki sai alkunsa!

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

2. Hankkeen tausta

2.1. Kaivosyhtiö kiinnostuu Kolari-Pajala –alueesta

Kanadalainen kaivosyhtiö Northland Resources Inc (myöh. SA) osoitti kiinnostuksensa alkuvuodesta 2005 alkaen alueen rautamalmiesiintymiä kohtaan. Kolarin puolella malmi-esiintymiä oli hyödynnetty Juvakaisenmaan osalta jo 1770 –luvulta lähtien Köngäsen ruu-kin / Steinholzin toimesta. Myöhemmin Rautaruukki Oy ylläpiti kaivostoimintaa Kolarissa 1970-luvulta 1980-luvun loppupuolelle asti. Outokumpu Oy:n rikastustoiminta jatkui vielä 1990-luvulle asti. Tällöin hyödynnettiin Rautuvaaran, Hannukainen/Laurinojan esiintymiä, joissa viime mainitussa on raudan lisäksi kultaa ja kuparia.

Pajalan Kaunisvaaran rautaesiintymä on ollut tunnettu pitkään. Tiedetään mm. LKAB:n selvittäneen sen hyödyntämismahdollisuuksia. On kuitenkin todennäköistä, että mm. rautatieyhteyden rakentaminen nähtiin niin suurena kustannustekijänä, että kaivostoiminnan käynnistämissuunnitelmat eivät ole vuosikymmenten saatossakaan edenneet.

Alueelle tullut kanadalainen toimija katsoi kuitenkin aluetta kokonaisuutena unohtaen valtakunnan rajan aiheuttamat esteet. Tällöin havaittiin, että Suomen puolella rautatie tulee jo vajaan kahdenkymmenen kilometrin päähän Kaunisvaaran löydöksistä. Tarvitaan vain Suomen puoleisen radan peruskorjaus välillä Kolari-Äkäsjokisuu (n. 16 km), silta yli Muoniojoen ja uuden radan rakentaminen Suomen raideleveydellä Kaunisvaaraan.

Tämä uusi, rajat ylittävä ajattelu nosti koko kaivoshankkeen toteutumismahdollisuudet uudelle tasolle. Edessä oli vain runsaasti uudelleen ajattelua ja yhteistyön rakentamista alueella toimivien keskeisten toimijoiden eli Kolarin ja Pajalan kuntien kesken.

2.2. Kuntien tarttuminen tilanteeseen

Kolari ja Pajala ovat kumpikin menettäneet viimeisten vuosikymmenten aikana runsaasi väestöä alueelta poismuuttamisen seurauksena. Pajalan kohdalla muutos on ollut valtava: 1950-luvun n. 16.000 asukkaan alueesta on tultu tämän päivän hieman yli 6000 asukkaan kunnaksi. Väestöennusteet osoittavat Pajalan osalta varsin synkkiä lukuja. Kolarin väestö on puolestaan pudonnut n. 6000:sta tämän päivän alle 4000:een. Kolarissa väkimäärä näyttää asettuneen n. 4000 asukkaan tienoille myös tulevaisuuden ennusteissa.

Matkailu on muodostunut Kolarissa menestykselliseksi elinkeinoksi erityisesti Ylläksellä ja vaikuttanut siten ratkaisevasti tulevaisuuden väestöennusteisiin. Alueelle on myös virinnyt runsaasti uutta pienyrittäjyyttä.

Molemmat kunnat ovat olleet erittäin motivoituneita tarttumaan uuden elinkeinon eli kaivostoiminnan avaamiin mahdollisuuksiin. Pajalassa tämä mahdollisuus näyttäytyy liki ainoana pitäjän tulevaisuuden pelastajana.

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

Kummassakin kunnassa on tiedostettu, että kuntien yhteistyö voi ratkaisevasti edesauttaa kaivoshankkeiden toteutumista.

Tästä syystä kuntien poliittiset toimijat kokoontuivat yhteen ja perustivat yhteisen toimielimen, Meänmaan hallituksen 3.3.2008. Toimivaksi, tehokkaaksi ratkaisuksi nähtiin kuuden hengen kokoonpano, joka muodostui molempien kuntien kunnanhallituksista. Puheenjohtajana tulisi toimimaan vuorovuosina Pajalan ja Kolarin kunnanhallituksen puheenjohtaja. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Pajalan kunnanhallituksen puheenjohtaja Bengt Niska.

Muut Meänmaan hallituksen jäsenet olivat Pajalasta Birger Lahti ja Lennart Ojanlatva sekä Kolarista varapuheenjohtajaksi kunnanhallituksen puheenjohtaja Pekka Vaattovaara, sekä Esa Nordberg ja Reijo Puranen.

Yhteisen Interreg- hankkeen suunnittelu oli jo pitkällä. Hanketta olivat valmistelleet mm. Kolarin elinkeinoasiamies Tapio Niittyrinta ja Pajalan kehitysyhtiön, PUAB:n toimitusjohtaja Jan-Erik Blomqvist.

Valmistelussa päädyttiin esittämään mittavaa useamman miljoonan euron yhteistyöhanketta ja tällaista hanketta myös haettiin toteutettavaksi.

Hankehakemuksen organisaatiokaavion mukaan projektin operatiivinen johto oli kaavailtu tapahtuvan tavanomaisesti projektille nimettävän ohjausryhmän kautta. Meänmaan hallitus tulisi olemaan kunnanhallitusten yhteistyöelin samoin kuin parlamentti valtuustojen yhteistyöelin. Ne kehittäisivät kuntien yhteistyötä poliittisella tasolla, yhtäältä visioiden ja toisaalta vieden konkreettiset yhteistyöhankkeet päätöksentekoon kummankin kunnan osalta. Käytännössä tapahtui kuitenkin niin, että Meänmaan hallitus alkoi toimia myös projektin ohjausryhmänä ja alkoi johtaa koko projektia.

3. Hankkeen käynnistyminen

Hankehakemus jätettiin 31.3.2008 mennessä ja päätös hankkeen hyväksymisestä tuli 8.9.2008. Rahoittajataho ei hyväksynyt hankehakemusta sellaisenaan, vaan teki siihen olennaisia muutoksia. Ensiksikin hanke jaettiin kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tuli keskittyä perusanalyysiin alueen tilanteesta ja laatia toimenpide-ehdotukset toista vaihetta varten, jonka toteuttamista voitaisiin hakea loppuvuodesta 2009.

Koko hankkeen liikkeelle lähtemisen ja toteuttamisen kannalta onkin olennaista se, että alkuperäistä kuntien hakemaa hanketta ei hyväksytty sellaisenaan, kuin sitä oli haettu. Rahoituksen hyväksyjät muuttivat olennaisesti hanketta jakamalla se kahteen osaan ja antamalla kummallekin vaiheelle omat, erilliset tehtävänsä. Hankkeen ohjausryhmäksi alkanut Meänmaan hallitus ei ilmeisesti sisäistänyt sitä tosiasiaa, että rahoitettu hanke ei ollut sama hanke, jota oli haettu toteutettavaksi!

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

Käsitykseni on, että tämä tosiasia loi varjonsa hankkeen ylle koko toiminnan ajan ja saattoi osaltaan hyvinkin ratkaisevasti vaikuttaa siihen, että toisen vaiheen toteuttamiseen ei päästy.

3.1. Henkilöstön rekrytointi

Rekrytointivaiheen jälkeen henkilöstö aloitti työnsä 1.9.2009. Hankkeeseen palkattiin päätoiminen projektijohtaja sekä kaksi 50 %:n työajalla toimivaa henkilöä, yksi Kolarista ja yksi Pajalasta.

Projektijohtajaksi valittiin lukuisten hakeneiden joukosta Simo Rundgren, jolla oli kokemusta toimimisesta sekä Kolarin että Pajalan kunnan alueella sekä viranhaltijana että luottamushenkilönä. Vuosina 2003-07 hän toimi kansanedustajana Suomen eduskunnassa sekä oli mm. Pohjoismaiden Neuvoston johtavia parlamentaarikkoja. Katsottiin, että hän tunti sekä paikalliset olosuhteet että hänellä oli hyvä verkosto valtakunnan tasolla. Hankehallinnosta ja maksatuksesta vastaavan toimijan tehtävään tuli Asta Hakso Kolarin kunnasta, jolla oli laaja ja monipuolinen kokemus Interreg-hankkeiden hallinnoinnista.

Pajalan kunnasta ei projektityöntekijän tehtävään kiinnostunutta henkilöä saatu rekrytoitua, joten päädyttiin siihen, että Pajalan kehitysyohtiöltä ostettiin ostopalveluna projektikoordinaattori Erik Mellan työsuoritus. Mella on kokenut toimija erilaisissa projekteissa.

Tätä ratkaisua selkeämpi toimintatapa olisi ollut se, että myös Pajalasta tuleva työntekijä olisi ollut alkuperäisen päätöksen mukaisesti suoraan projektin palkkalistoilla ja edustanut siten henkilöä Pajalan kunnassa Meänmaa-projektia. PUAB on elinkeinoyhtiönä tietoisesti pitänyt ”rajaa” suhteessa kunnan organisaatioon. Kun Meänmaa-projektin Pajalan työntekijä toimi PUAB:ssa se saattoi osaltaan vaikeuttaa projektin ankkurointia Pajalan kuntaan.

Projektin näkyvyys Pajalan kunnan työntekijöiden keskuudessa jäi näin alusta lähtien vaatimattomammaksi, kuin Kolarissa. Siellä projektisihteeri tiedostettiin kunnan talolla toimivaksi Meänmaan hallintohenkilöksi, vaikka olikin Meänmaan palkkalistoilla vain 50 % työajalla.

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

3.2. Toiminnan käynnistyminen

Hankkeen toimintasuunnitelma rakentui rahoituspäätöksen mukaisesti.

Hankkeen päämääräksi oli rahoittaja määritellyt seuraavat viisi osa-aluetta:

- tulevaisuuden henkilöstö- ja osaaminen
- yritys- elinkeinoelämä
- alueen vetovoimaisuus
- infrastruktuuri
- kulttuuri ja vapaa-aika

Projektin rahoituksessa (664 764 €) painottui ostopalveluiden osuus, joka oli suuruudeltaan 226 000 € eli 34 % projektin kokonaiskustannuksista. Projektijohtajan pyrkimys oli saada mahdollisimman pian liikkeelle mittava kokonaisuutta hahmottava asiantuntijatyö. Tämän työn olisi johtanut tarjouskilpailun perusteella valittava konsulttifirma. Tuloksena syntyvää materiaalia käsiteltäisiin kuntien toimijoiden kanssa yhteisissä työryhmissä.

Meänmaan hallituksen johdon näkemys poikkesi tästä.

Niinpä asiantuntijaselvitykset saatiin käyntiin vasta keväällä 2009, jolloin oli muodostettu uusi ohjausryhmä. Ohjausryhmä otti tehtäväkseen projektin johtamisen niin, että hanketta koskevat toiminta- ja talouspäätökset tehtiin ohjausryhmässä. Meänmaan hallituksen rooli jäi selkeästi poliittiseksi linjan vetäjäksi.

4. Hankkeen hallinnointi

Meänmaan hallitus toimi siis aluksi Meänmaa-hankkeen ohjausryhmänä. Hankkeen isäntäkuntana oli Kolarin kunta. Kolarin kunnan käytäntöön on kuulunut, että hankkeiden ohjausryhmässä toimivat sekä virkamiehet että luottamushenkilöt ja erilaiset hankkeen kannalta tärkeät sidosryhmät. Pajalan käytäntö taas on, että virkamiehet ja luottamushenkilöt eivät istu samoissa päätöksissä tekevissä ryhmissä. Huomattavan pitkän prosessin tuloksena päädyttiin toteuttamaan Pajalan hallintokulttuuria ja perustettiin pelkästään kuntien virkamiehistä muodostuva ohjausryhmä. Tämä ryhmä piti järjestäytymiskokouksensa 6.4.2009.

Uuden hallintoratkaisun mukaisesti oli Meänmaan hallituksen puheenjohtajalla ja varapuheenjohtajalla läsnäolomahdollisuus ohjausryhmän kokouksissa. Tästä huolimatta oli havaittavissa, että Meänmaan hallitus alkoi ”vieraantua” projektista. Vain varapuheenjohtaja pyrki osallistumaan säännöllisesti ohjausryhmän kokouksiin. Meänmaan hallitusta ei ole kutsuttu koolle 17.9.2009 jälkeen.

Kuntien erilaisista hallintokulttuureista kertoo päätöksenteko ohjausryhmässä. Hankkeella oli hyväksytty toimintasuunnitelma. Tämän suunnitelman puitteissa olisi ohjausryhmän ollut joustavaa tehdä konkreettisia päätöksiä koskien toiminnan toteuttamista ja taloutta.

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

Varsin usein kävi kuitenkin niin, että ohjausryhmän pajalalaiset virkamiesjäsenet esittivät asian käsittelylle lisää aikaa, jotta he ehtisivät käydä asiat läpi Pajalan poliittisen johdon kanssa. Ohjausryhmässä siis koettiin, että sillä ei ollut täyttä mandaattia hoitaa projektin hallinnointia.

Projektin taholla alettiin valmistautua kesällä 2009 kakkosvaiheen hakemuksen jättämiseen. Kylmää vettä saatiin kuitenkin jo elokuussa, jolloin alkoi näyttää siltä, että Pajalan poliittinen johto oli vetänyt tuen projektin jatkolta pois. Käydyissä keskusteluissa tuotiin erityisesti Pajalan puolelta esiin tyytymättömyys projektitoimintaa kohtaan. Keskusteluissa ilmaisi projektijohtaja omalta puoleltaan valmiuden jättäytyä pois projektityöstä, mikäli tyytymättömyys johtuisi hänen tai muiden projektityöntekijöiden toiminnasta. Tärkeintähän oli se, että hankkeen kakkosvaihe, jota varten koko ensimmäinen vaihe oli tehnyt työtä, voisi toteutua. Tämä näkemys ei kuitenkaan saanut vahvistusta.

Lopullinen päätös Meänmaa-hankkeen jatkosta tuli 28.9.2009, jolloin Pajalan kunnanhallituksen työvaliokunta kirjasi seuraavanlaisen päätöksen:

”Kommunernas arbete på både politisk och på tjänstemanna nivå fortgår för de gemensamma målen i anslutning till den kommande gruvdriften i Meänmaa. Vad gäller interregprojektet Meänmaa, med hänsyn taget till alla ekonomiska utmaningar, så medges ej att Pajala kommun prioriterar projektet.”

Kolarin kunta oli ilmaissut keskusteluissa valmiutensa jatkaa projektia, mutta tuohon Pajalan päätökseen päättyi käytännössä yhteinen Meänmaa-projekti. Projektilla oli kuitenkin runsaasti selvityksiä ja toimenpiteitä meneillään, joten ne päätettiin toteuttaa. Ohjausryhmä pystyi keskustelujen jälkeen päättämään, että projektille haetaan kuukauden jatkoaika 28.2.2010 saakka, jotta kaikki tilatut selvitykset ehditään saada ja kirjata niiden pohjalta projektitehtävänä olleet toimenpiteet.

5. Hankkeen tehtävien toteuttaminen

Kevään 2009 aikana hanke järjesti aktiivisesti tilaisuuksia, joissa Suomen ja Ruotsin tie- ja rautatieviranomaiset pääsivät yhdessä muodostamaan käsitystä alueen infra-ratkaisuista. Kuntien edustajat olivat tahollaan aktiivisia ja pyrkivät vaikuttamaan valtakunnan tason päättäjiin, jotta infra-suunnitelmat toteutuisivat. Projektijohtaja onnistui informoimaan Suomen ja Ruotsin hallitusten yhteistä kokousta Hämeenlinnassa valmistelevan työryhmän siitä, että hallitukset sisältäisivät lausumiinsa myös Tornionlaakson ja erityisesti malmi- ja puutavarakuilutukset tällä alueella. Työseminaarissa 21.1.2010 valtiosihteeri Volanen toi näyttävästi esiin Meänmaa-projektin ansiot näissä asioissa.

Tätä kirjoitettaessa on syntynyt esisopimus kaivosyhtiön ja Ruotsin Banverketin kanssa rautatien rakentamisesta Äkäsjokisuulta Kaunisvaaraan. Tätä on pidetty jo pitkään eräänä

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

ydinasiana koko hankkeen onnistumisen osalta. Suomen liikennevirasto puolestaan on käynnistänyt suunnittelutyöt Kolari-Äkäsjokisuu radan sekä esisuunnittelun Rautuvaaran radan peruskorjaamiseksi.

Kevään 2009 aikana hanke järjesti myös lukuisia erilaisia tilaisuuksia, joissa Kolarin ja Pajalan kuntien virkamiehet pääsivät tutustumaan toisiinsa. Lähtökohtatilanteesta antaa kuvan se, että useimmat viran- ja toimenhaltijat tapasivat kollegojaan toisesta kunnasta ensimmäisen kerran työuransa aikana. Kaiken kaikkiaan on projektin järjestämiin tilaisuuksiin osallistunut 704 miestä ja 479 naista eli yhteensä 1183 henkeä. Koska kyseessä on usein miehiseksi alaksi mielletty kaivoshanke, on ymmärrettävää, että miehiä on osallistunut tilaisuuksiin naisia enemmän. (Kaikista hankkeen järjestämisestä kokouksista on tarkka luettelo ja osanottajien nimilistat.)

Hanke otti myös kontaktin suoraan kuntien väestöön. Tätä varten perustettiin yhteistyössä Luoteis-Lappi- ja Tornedalsbladet-lehtien kanssa yhteinen informaatiokanava – Meän Aviisi. Tämä lehti jaettiin joka talouteen Kolarissa ja Pajalassa sekä tietyt numerot vielä Ylläksen matkailualueelle. Lehden kautta meni tietoa projektista ja alueen tapahtumista sekä henkilöistä jokaiseen talouteen. (Liite 4 - Meän Aviisin numeroita).

Pystyäkseen tuottamaan materiaalia kuntien tuleville päätöksille ja toimenpiteille tuotti hanke asiantuntijaselvityksiä.

Näitä ovat:

- sosio-ekonominen selvitys Pajala-Kolari kaivoshankkeen vaikutukset Kolarin ja Pajalan kuntaan; Ruralia-instituutti/Juhani Laasanen; ÅF-consult/Stellan Lundberg
- asuntotarveselvitykset; Pöyry Oy/Markku Nissi; ÅF-consult/Stellan Lundberg
- vetovoimaisuusselvitykset; FCG Oy/Minna Kurttila; Kairos Future/ Hans Bandhold, Sofia Johnsson
- Kolarin palvelukartoitus; Kolarin työ- ja elinkeinotoimisto/Mika Palovaara
- esiselvitys kuntien yhteisestä jätevedenpuhdistamosta; WSP Sverige AB
- selvitys kulttuuritoimesta Kolarissa ja Pajalassa; Riikka Jokiaho; Regina Veräjä

(Selvitykset Liitteessä 5.)

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

6. Toimenpide-ehdotukset kunnille

Meänmaa-hankkeen I-vaiheen olennaisena tehtävänä oli laatia toimintasuunnitelma, joka toteutettaisiin projektin toisessa vaiheessa /(Fas II). Koska jo kevästä 2009 lähtien ja lopullisesti elokuusta 2009 lähtien on ollut nähtävissä, että kunnilla ei ole yhteistä näkemystä hankkeen toisen vaiheen toteuttamisesta, on hanketyöltä ollut eräällä tavalla pohja pois. Miksi ja miten laatia toimintasuunnitelma hanketta varten, jota ei aiotakaan kuntien yhteistyöllä toteuttaa?

Tästä huolimatta projekti on pyrkinyt saattamaan työnsä päätökseen niin hyvin kuin se näissä olosuhteissa ja tässä ilmapiiirissä on ollut mahdollista.

Olen päätenyt siihen, että esitän eräitä toimenpidesuosituksia, jotka kunnat voivat kukin erikseen tai yhdessä toteuttaa parhaaksi katsomallaan tavalla.

6.1. Määrätietoinen toiminta kaikilla tasoilla kaivoshankkeiden toteutumiseksi

Kunnan on laadittava suunnitelma ja rakennettava yhteistyöverkostot, jotta kaikilla tasoilla aina paikallisista ihmisistä päätöksenteon ylimmille tasoille asti voidaan toimia kaikkien toimijoiden kanssa yhteistyössä kaivoshankkeiden ja mm. niihin liittyvien infra-hankkeiden toteuttamiseksi. On kyse niin merkittävistä investoinneista, että tämä työ (joka on luonnollisesti ollut jo käynnissä pitkään) tulee toteuttaa loppuun asti suunnitelmallisesti.

6.2. Palveluhenkinen ja aktiivinen kuntastrategia

Strategian olennainen osa on kokonaisarvion laatiminen siitä, miten tuleva kaivostoiminta vaikuttaa kuntaorganisaation toimintaan. Koko kunnallinen toimintakenttä on herätettävä tietoisuuteen siitä, että alueelle on tulossa menestysmahdollisuus. Tämän mahdollisuuden hyödyntäminen siten, että se tuo mahdollisimman paljon sekä aineellista että henkistä hyvinvointia kaikkien kuntalaisten elämään, on merkittävä tehtävä, joka ei tule onnistumaan ilman määrätietoista koko kuntaorganisaation ponnistusta. (Periaatteessa tämä kohta sisältää kaiken jäljempänä tulevan.)

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

6.3. Laaditaan informaatiopaketti Pajala-Kolari kaivoshankkeesta,

ja markkinoidaan jo tässä vaiheessa aktiivisesti kuntaa tulevana mahdollisena kaivospaikkakuntana.

- a) **Laaditaan informaatiopaketti kunnan palveluista**, jotka ovat helposti kuntaan työhön tulevan ihmisen käytettävissä. Pakettiin sisällytetään myös kulttuuri-, virkistys- ja vapaa-ajan mahdollisuuksien esittely.
- b) **Varaudutaan asuntopolitiikassa siihen**, että kuntaan tulevalle on tarjolla juuri hänelle sopiva ratkaisu: vuokra-asuntoja, omakotiasuntoja/tontteja, rivitaloasuntoja, kerrostaloasuntoja. Sekä vakituiseksi asukkaiksi muuttavien että ns. pedelöijien tarpeet huomioidaan. Tehdään aktiivisesti yhteistyötä kiinteistön omistajien ja kaivosyhtiön sekä mahdollisten aliurakoitsijoiden kanssa. Sitoutetaan kaivosyhtiö/ aliurakoitsijat pitkäaikaisvuokralaiseksi osaan rakennettaviin uusiin asuntoihin. Selvitetään myös matkailuelinkeinon ja muiden elinkeinojen tarpeet ja mahdollisuudet vastaaviin sopimuksiin.

Neuvotellaan yleishyödyllisten rakennuttajatahojen kanssa erilaisia julkisia tukia saavien asuntotuotantomuotojen käynnistämisestä. Kunta etsii lisäksi yhteiskumppanuuksia ns. aluerakentajien kanssa. Kaivospäätösten tapahduttua käynnistetään välittömästi tonttien koemarkkinointi potentiaalisten alueelle muuttavien keskuudessa.

Kaivosten johdolle varataan asuntorakentamista varten houkuttelevia alueita jokien tai muiden vesistöjen lähetyviltä.

Ns. hallintobyrokratia tulee saada asuntoasioissa minimoitua, jotta toiminta on joustavaa, helppoa ja nopeaa. On rakennettava ”yhden luukun malli”, jolloin kuntaan muuttaja saa kaiken olennaisen informaation yhdestä pisteestä, yhdellä käyntikerällä. Tehdään tässä kiinteää yhteistyötä työ- ja elinkeinoviranomaisten kanssa.

Otetaan huomioon alueelle tulevien asukkaiden toiveet siten, että asuntoja/tontteja on tarjolla juuri siellä, mihin uusien asukkaiden mielenkiinto kohdistuu. (Palvelut, luonto, viihtyvyys.) Mikäli tarvetta ilmenee, on kunnan annettava rakentamattomille tonteille rakentamiskehotus.

- c) **Toteutetaan asumismarkkinointikampanja**, jolla pyritään houkuttelemaan tontin ostajia ja talon rakentajia alueelle.
- d) **Saavutettavuuden parantaminen**. Toimitaan tehokkaasti, jotta suunnitellut ratayhteydet kaivosalueille toteutuvat.

Kunnan on jatkuvasti tehtävä työtä, että kuntaan matkustaminen ja kunnan sisällä kulkeminen helpottuvat. Yhteistyössä toisten alueen toimijoiden kanssa on edistettävä edelleen lento- ja junaliikenteen kehittymistä. Erityisesti rautateitten rakentami-

EUROOPPISSA LAINEN
Europiska regiona
uueksijoukko

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

sessä tulee huomioida myös matkailu ja metsäteollisuus sekä muutkin elinkeinotoiminnan tarpeet.

On edistettävä myös uusia junavuoroja esim. Oulu-Kolari –välille sekä kaivostoinnin käynnistyttyä työvuoroja esim. Tornio-Kolari –välille. Myös linja-autovuoroja on lisättävä.

Paikallistieverkon kehittämisessä on otettava huomioon kuntalaisten liikkuminen kaivoksille ja matkailutyöpaikoille.

- e) **Koulutuspalvelujen kehittäminen.** Kunnan on huolehdittava siitä, että se pystyy tuottamaan tasokkaat peruskoulupalvelut. Lukiokoulutuksen kehittämiseen on kiinnitettävä jatkuvaa huomiota. Muiden koulutuksen järjestäjien kanssa on huolehdittava siitä, että muu toisen asteen koulutus sekä mahdollisesti korkeakoulutus ja etäkoulustoimintana on kunnan alueella laadukasta ja kattavaa. Laadukas asuinpaikkakunnan alueella saatava koulutus on eräs keskeisistä tekijöistä, kun perheet arvioivat mahdollista muuttoa paikkakunnalle. Erityinen haaste on saada ajoissa paikkakunnalle kaivostoimintaan liittyvää koulutusta.
- f) **Yhteisen jätevedenpuhdistamon rakentaminen.** Jatketaan suunnittelua mahdollisesti perustamalla yhteinen interreg-projekti ja toteutetaan hanke tehdyn esiselvityksen suuntaviivojen mukaisesti.
- g) **Laaditaan infopaketti,** joka sisältää kaiken tarpeellisen tiedon yrittäjille, työntekijöille ja viranomaisille rajan yli tapahtuvasta toiminnasta. Tällöin huomioidaan erityisesti verotus ja sosiaalietuuksiin liittyvät kysymykset.
- h) **Yhdessä yksityisen sektorin kanssa kehitetään työterveyshuoltoa** siten että se voi vastata myös kaivostoiminnan tarpeisiin
- i) **Varataan soveltuvia alueita teollisuusalueiksi,** joihin voi asettua uutta kaivostoimintaan läheisesti kytkeytyvää yritystoimintaa sekä toimitaan aktiivisesti tällaisten yritysten syntymiseksi paikkakunnalla sekä sellaisten saamiseksi kuntaan muualta.
- j) **Rakennetaan yhteistä siltaa kulttuurin kautta**
- k) **Kunta käynnistää hankkeen / hankkeita,** joissa toteutetaan edellä olevat toimenpiteet.

7. Havainnot

Näyttää siltä, että Kolarin ja Pajalan kunnan toimintatavat tämän tyyppisten hankkeiden toteuttamisessa ja hallinnoinnissa ovat huomattavan erilaiset. Tästä syystä alkoi varsin varhain käydä ilmi ongelmia Meänmaa-hallituksen ja ohjausryhmän välisessä yhteistyössä.

Pajalan toimintakulttuurissa korostui poliittisen päättäjän ohjaus. Pajalan järjestelmässä on kaikille, myös yhteistyökumppaneille selvää, kuka edustaa kunnan kantaa asioihin. Yhteistyön tekemisen kannalta on tärkeää, että myös Kolarissa on täysin selvää, mikä kunnallinen toimielin ja kuka edustaa kuntaa ja kunnan näkemystä yhteistyökysymyksissä.

Kolarissa lähdettiin siitä, että viranhaltijoilla on mandaatti valita toimintatavat toimintasuunnitelman toteuttamiseksi. Poliittisen johdon roolina oli seurata, että toimintaa toteutetaan suunnitelman mukaisesti. Suurin erillaisuus kuntien välillä koski siis johtamistapaa.

Kolarin järjestelmässä korostuu kunnanjohtajan aseman erillisuudesta johtuen viranhaltijan itsenäisempi rooli. Viranhaltijalta edellytetään oma-aloitteisuutta tuoda kokouksien esityslistalle ne asiat, jotka hän katsoo parhaaksi tuoda ja valmistella asiat.

Meänmaan hallituksen toiminnassa puolestaan lähdettiin siitä, että agendalle otetaan vain ne asiat, jotka hallituksen johto tahtoi esille otettaviksi. Projektijohtajalle ei esittelijänä jäänyt käytännössä muuta tehtävää kuin kirjata, mitä hallituksen johto oli edeltä käsin informoinut.

Tämä toimintatapa ei ole voinut olla vaikuttamatta toimintasuunnitelman toteuttamiseen. Tällaisen johtamistavan vaikutus hankkeen ympärillä olevaan ilmapiiriin oli myös varsin kielteinen.

Johtuneeko hallintokulttuurin eroista, mutta projektijohtaja koki, ettei hän voinut omaehtoisesti valmistella ja esitellä asioita projektihallinnolle vaan jopa keskusteluun nostettavista asioista oli etukäteen saatava poliittisen johdon hyväksyntä.

Poliittista yhteistyötä tehtäessä on välttämätöntä kunnioittaa kummankin osapuolen tasa-arvoisuutta. Myös on tärkeää nähdä, että kumpikin osapuoli valitsee vaaleillaan omat edustajansa yhteistyön toteuttajiksi. Kolarissa kunnallisvaalit pidettiin syksyllä 2008 ja ne aiheuttivat muutoksia myös Meänmaan hallitukseen. Muutosten hyväksyminen ei tapahtunut kivuita ja se synnytti jonkin verran epäselvyyttä Kolarin näkemyksistä yhteistyökysymyksissä.

Ohjausryhmän toimintatapa muotoutui alusta lähtien (6.4. alkaen) varsin hyvän yhteistyöilmapiirin mukaiseksi. Mm. kunnanjohtajat johtivat vuorotellen kokouksia. Ainoa hankaluus oli päätäntävaltuuksien erillaisuus.

Jatkossa on hyvä tiedostaa jo ennen yhteistyön aloittamista kuntien erilainen hallinto- ja päätöksentekokulttuuri.

Meänmaa-yhteistyölle tulee laatia omat sääntönsä eli eräänlainen perustuslaki, jossa voidaan ottaa huomioon molempien kuntien toimintatavat ja toiveet.

Projekti sai jo alkunnostuksessaan nimeksi ”Meänmaa”-projekti. Nimi tuntui luontevalta, sillä se yhdisti vision tasolla vanhan yhtenäisen alueen, jonka rikkoi vuoden 1809 valtakunnan raja Ruotsin ja Venäjän välillä. Meänmaa- nimi aiheutti myös väärinkäsityksiä, sillä erityisesti Bengt Pohjasen markkinoima Meänmaa-käsite sulkee piiriinsä koko Tornionlaakson meänkielisen alueen. Alusta lähtien oli aina muistettava selittää, että meidän Meänmaa on vain Kolari-Pajala –alue.

Toinen Meänmaa-käsitteeseen liittyvä ongelma on se, että termi on meänkielinen, siis varsin lähellä suomenkieltä. Pelkästään ruotsia puhuva pajalalainen väestö saattoi kokea käsitteen ja siten myös projektin itselleen vieraaksi. Tietooni on tullut myös, että näin koettiin Tukholmassakin. Kun Suomen ratahallintoviranomaiset esittivät koko rautatieprojektinkin nimeämistä Meänmaan-ratahankkeeksi, olivat ruotsalaiset kollegat antaneet ymmärtää, etteivät he syty ajatukselle.

Meidän hankkeessamme korostettiin alusta alkaen, että se ei ole meänkielen projekti. Pyrittiin johdonmukaisesti kunnioittamaan kaikkia kolmea kieltä puhuvia ihmisiä samantarvoisina. Tästä huolimatta on mahdollista, että pelkästään ruotsia puhuvat kokivat hankkeessa toimimisen vaikeammaksi. Kiistatonta on, että meänkielisten asema oli vahvin, sillä he pystyivät toimimaan siltana pelkästään suomea tai pelkästään ruotsia puhuvien välillä, koska hallitsivat riittävästi kaikkia kolmea kieltä.

Tulevaisuutta ajatellen on syytä ottaa vakavasti asennetason kysymykset. Tekemällä pitkäjänteisesti työtä erityisesti nuorison kanssa voidaan rakentaa aidosti yhteistä tulevaisuutta Kolari-Pajala alueelle; Meänmaahan. Erityisesti lukiolaisten tapaamiset ovat olleet rohkaisevia esimerkkejä tästä. Ratkaisevaa on, onko kuntien toimijoilla resursseja jatkaa työtä pitkäjänteisesti viikosta, kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Projektin suuntaisen toiminnan jatkuminen on kuntien tahdon asia. Sanomattakin on selvää, että se tulee edellyttämään sekä motivaatiota että voimavaroja, jotka suunnataan nimenomaisesti tähän työhön.

Meänmaa-hanke on toiminut mielestäni erinomaisesti monellakin tasolla.

Ensiksikin se on pystynyt edistämään alueen suurta yhteistä asiaa: kaivostoiminnan käynnistymistä Meänmaassa.

Toiseksi se on pystynyt vaikeissa olosuhteissa tuottamaan perusselvityksiä kuntien tilanteesta, kun ne valmistautuvat kaivostoiminnan käynnistymiseen.

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu

Kolmanneksi selvitysten pohjalta on muodostunut selkeä kuva siitä, mitä kuntien on tehtävä, jotta ne saavat Meänmaan alueelle parhaan mahdollisen hyödyn syntyvästä tilanteesta.

Neljänneksi hanke on nostanut esiin asioita, joihin on kiinnitettävä erityistä huomiota, kun yhteistyötä jatketaan.

Viidenneksi Meänmaa – Kolari-Pajala –alue on noussut median kautta suuren yleisön tietoisuuteen sekä Suomessa että Ruotsissa ennennäkemättömällä tavalla.

Uskon, että kuntien taholta tullaan tulevaisuudessa tuottamaan uusia hankehakemuksia myös Interreg-hankkeiksi.

Meänmaa - Kolari-Pajala

www.meänmaa.eu